

Η ΜΑΓΕΙΑ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΟΙΡΟΛΟΓΙΩΝ

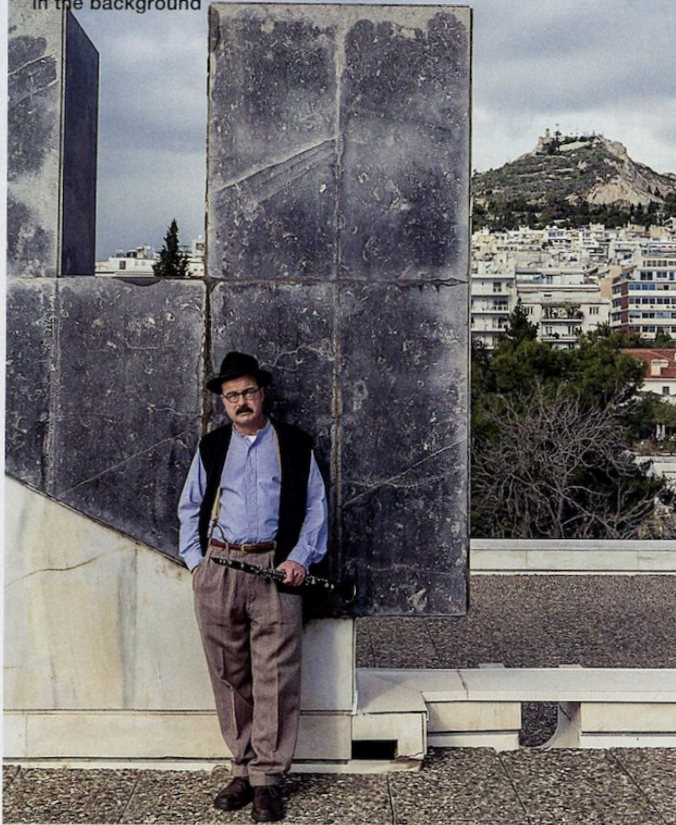
Ο βραβευμένος με Grammy Αμερικανός μουσικός παραγωγός Κρίστοφερ Κινγκ μιλάει στο Blue για το οδοιπορικό του στην αρχαιότερη ζωντανή δημόδη μουσική της Ευρώπης, στην οποία έχει αφιερώσει τη ζωή και το έργο του.

The magic of Epirus' musical laments

Grammy award-winning American music producer Christopher C. King talks to Blue about his voyage of discovery through Europe's oldest surviving folk music, a journey which he has made his life's work.

Στην τάρτασα του Ωδείου Αθηνών, με φόντο τον Λυκαβηττό
/ At the roof of the Athens Conservatoire, with the Lycabettus Hill
in the background

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΒΛΑΚΟΣ

ΦΟΡΑΕΙ τουίντ παντελόνι, τιράντες, στρογγυλά γυαλιά και κρατάει στα χέρια το βιβλίο του «Ηπειρώτικο Μοιρολόι», που κυκλοφορεί πλέον και στα ελληνικά (εκδόσεις Δώμα), ενώ έχει ήδη συμπεριληφθεί στη λίστα της Wall Street Journal με τα κορυφαία βιβλία του 2018. Είναι κουρασμένος -έχει μόλις γυρίσει από ένα ταξίδι στην Ήπειρο- και κάπως θλιμμένος. Ο Κρίστοφερ Κινγκ, ο Αμερικανός μουσικός παραγωγός και συλλέκτης δίσκων που έχει βραβευτεί με το κορυφαίο βραβείο Grammy (για τη δουλειά του ως sound engineer στο άλμπουμ «Screamin' and Hollerin' the Blues» του Charley Patton), κάθεται απέναντί μου και αποδίδει αυτή την αδιόρατη θλίψη στη βαθιά αίσθησή του ότι ξενιτεύεται. Φεύγει την επομένη από την Ελλάδα για να επιστρέψει στις ΗΠΑ. Διότι, από εκείνη την ημέρα που ένιωσε να βγαίνει από το σώμα του ακούγοντας ένα ηπειρώτικο μοιρολόι, η ζωή του άλλαξε ριζικά: αποφάσισε να καταγράψει την ιστορία και να δημιουργήσει ένα αρχείο παγκόσμιο για τα μοιρολόγια της Ηπείρου και τη δημοτική μουσική.

Μοιάζει σουρεαλιστικό να κάνει σκοπό ζωής τα συγκλονιστικά, σπαρακτικά τραγούδια για την απώλεια, τα οποία ενσωματώνουν το ίδιο το μοναδικό τοπίο της Ηπείρου, ένας Αμερικανός που δεν είναι καν μουσικός. Που παλεύει ακόμη να μάθει ελληνικά, να σπάσει το φράγμα της γλώσσας. «Το αγαπώ αυτό που κάνω. Και η αγάπη θριαμβεύει, ξεπερνά κάθε εμπόδιο», λέει και αποκαλύπτει ότι αποφάσισε να εγκατασταθεί μόνιμα στο Ζαγόρι από τον Μάρτιο και μετά, προκειμένου να αφοσιωθεί στα μοιρολόγια της Ηπείρου και να οργανώσει ένα αρχείο με την πλήρη ιστορία τους. «Αγάπη» είναι άραγε η σωστή λέξη; τον ρωτώ, βλέποντάς τον να φλέγεται μιλώντας. Χαμογελάει και με την κινηματογραφική, βαθιά, βραχνή φωνή του απαντά εμφαστικά: «Είναι μια μορφή παραφροσύνης. Ερωτεύτηκα τη δημοτική μουσική της Αμερικής -μπλουζ, πρῶιμη κάντρι-, που δεν υπάρχει πια με την αυθεντική της μορφή. Στην Ελλάδα όμως υπάρχει, με την έννοια ότι στην Ήπειρο ο πατέρας διδάσκει στον γιο τη μουσική, η μάνα μαθαίνει στην κόρη πώς να τα τρα-

SPORTING tweed pants, trouser braces and round glasses and holding a copy of his book “Lament From Epirus,” which features on the Wall Street Journal’s list of best book releases in 2018, Christopher C. King, just back in Athens from a trip to the northwestern Greek region of Epirus, appeared a little glum. Seated opposite me, the American music producer, musicologist and record collector who won a Grammy award for his sound engineering on the album “Screamin’ and Hollerin’ the Blues: The Worlds of Charley Patton” attributed his sadness to having to leave “home” for the US the following day. From the moment King’s emotional world was profoundly impacted by listening to a lament from Epirus, his life changed course radically; he decided to research this musical genre’s history and to create a global archive.

It seems almost surreal to have an American who, incidentally, is not a musician and is still battling to break the language barrier and learn Greek establish, as his life’s mission, the study of these devastating, gut-wrenching songs of loss that also encapsulate the unique landscape of Epirus. “I love what I do. And love triumphs, it overcomes all obstacles,” said King, who disclosed he has decided to move permanently to the Zagori area in Epirus in March in order to devote himself to the musical laments of the region, from where he intends to organise an archive documenting the genre’s history. Asked if love is the appropriate word to describe this devotion, King lit up and smiled. “It’s a form of insanity,” he responded emphatically, in his deep, hoarse movie-star voice. “I fell in love with the folk music of America blues, early country which no longer exists in its authentic form. In Greece, though, it [authentic music] does exist in the sense that, in Epirus, the father teaches the son to play the music and the mother teaches the daughter to sing these songs. I really consider my discovery of this situation in Greece, and wanting to become a part of it, to live here, as a form of madness.”

Over the next ten years, King wants to have completed this endeavour with two more internationally published books. The power of music, an international language, is, more or less, how King overcame his initial inability to understand Greek. “I feel that I know the meaning of every word in these songs. In the case of the laments, I first sensed the significance of their words before understanding them,” he said. The Epirot laments are songs for the deceased, sung at the deathbed or the graveside. “It’s a tradition that dates back to Homer,” King explained. “Laments exist in the Odyssey. However, only Epirus

Προσωπογραφία του Αλέξη Ζούμπα (αριστερά) και του Κίτσου Χαρισιάδη από τον R. Crumb / Alexis Zoumbas (left) and Kitsos Harisiadis, illustrations by R. Crumb

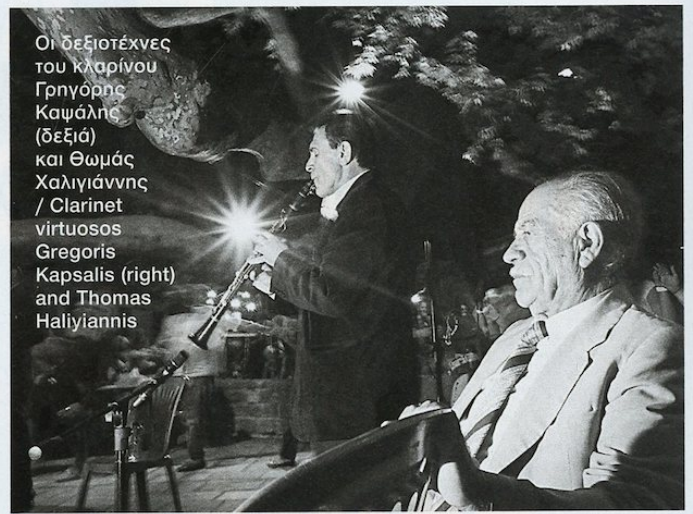
γουδάει. Θεωρώ πραγματικά μια μορφή τρέλας το ότι ανακάλυψα αυτή την κατάσταση στην Ελλάδα και θέλω να γίνω μέρος της. Να ζήσω εδώ».

Μάλιστα, τα επόμενα δέκα χρόνια θέλει να έχει ολοκληρώσει αυτή την προσπάθεια και να έχει γράψει δύο ακόμα παγκόσμια κυκλοφορίας βιβλία. Η δύναμη της μουσικής είναι γνωστή, είναι η παγκόσμια γλώσσα. Κάπως έτσι ξεπεράστηκε η αρχική άγνοια των ελληνικών. «Αισθάνομαι ότι νιώθω τι σημαίνει κάθε λέξη σε αυτά τα τραγούδια. Στα μοιρολόγια πρώτα ένιωσα τη σημασία της λέξης και μετά την κατάλαβα». Το μοιρολόι είναι ένα τραγούδι για τον νεκρό. Τραγουδιέται πάνω από τον τάφο ή στο νεκροκρέβατο. «Είναι μια παράδοση που ξεκινά από τον Όμηρο στην Οδύσεια υπάρχουν μοιρολόγια. Αλλά μόνο η Ήπειρος ενέταξε ορχηστρική μουσική, χρησιμοποίησε μουσικά όργανα, κυρίως βιολί και κλαρίνο, φλάουτο στα πρώιμα χρόνια. Τα μοιρολόγια της Ηπείρου είναι ένα επιζών ερείπιο του προομηρικού παρελθόντος. Είναι το παλαιότερο σωζόμενο είδος δημώδους μουσικής σε όλη την Ευρώπη». Του ζητώ να εξηγήσει στους αναγνώστες του Blue πώς μπορούν να μπουν στον κόσμο των μοιρολογιών, να τα ανακαλύψουν και ίσως να συγκλονιστούν από αυτά όπως ο ίδιος. «Μόνο μία συμβουλή: να αλλάξουν τις προσδοκίες που έχουν για το τι μπορεί να τους προσφέρει η μουσική. Τουλάχιστον, μέσα από την κατανόηση των μοιρολογιών η μουσική δεν έχει σχέση με τη διασκέδαση. Η μουσική τους θεραπεύει, φέρνει κάθαρση, γαλήνη. Και μπορεί να σε μεταμορφώσει».

Είναι χαρακτηριστικό αυτό που ένιωσε ο ίδιος όταν άκουσε πρώτη φορά ένα ηπειρώτικο μοιρολόι, από έναν δίσκο που ηχογράφησε ο βιολιτζής Αλέξης Ζούμπας το 1926 στην Αμερική. «Όταν το άκουσα, ένιωσα σαν τη ψυχή μου, όλη η προσωπικότητά μου να αποσπάται από το σώμα μου. Ήθελα να κλάψω, αλλά δεν μπορούσα να κατανοήσω γιατί ένιωθα αυτή την ανάγκη. Δεν είχα την ικανότητα να καταλάβω γιατί αυτή η μουσική μου προκαλούσε τέτοια σεισμικά συναισθήματα. Νιώθει ένα δέος για τον Αλέξη Ζούμπα, που έφυγε μετανάστης στην Αμερική στο τέλος των Βαλκανικών Πολέμων και πέθανε άπορος, επειδή έστειλε πίσω στην πατρίδα τα χρήματα που έβγαζε παίζοντας με το βιολί του σε κοινότητες της Διασποράς στις ΗΠΑ. Ετάφη σε ένα νεκροταφείο απόρων στο Ντιτρόιτ. Τον Μάρτιο, λίγο πριν επιστρέψει στην Ελλάδα, ο Κρίστοφερ Κινγκ θα τοποθετήσει μια πλάκα στον τάφο του Αλέξη Ζούμπα, στην οποία θα γράφει το όνομά του, ημερομηνίες γέννησης και θανάτου, και θα χαράξει το σχήμα ενός βιολιού, αλλά και μια φράση μοιρολογίου: «Όσο ζεις να λάμπεις».

Φεύγοντας, του εύχομαι να έχει ένα καλό ταξίδι για τις ΗΠΑ, «to home». Και απαντά: «Δεν ταξιδεύω στην πατρίδα, αλλά στο σπίτι μου. Η πατρίδα νιώθω ότι είναι εδώ, στην Ελλάδα. Ίσως γι' αυτό από όλα τα είδη των μοιρολογιών περισσότερο με συγκινούν όσα μιλούν για την ξενιτιά. Έτσι νιώθω κι εγώ», λέει.

Κάτι που μπορεί να ανακαλύψει κανείς στο βιβλίο του, που είναι ταυτόχρονα ένα συναισθηματικό αλλά και επιστημονικής προσέγγισης πόνημα, ένα ταξιδιωτικό και μαζί μουσικό ημερολόγιο, μια φλεγόμενη καταγραφή της ιστορίας των ηπειρώτικων μοιρολογιών που παραμένουν ζωντανά, στοιχεία του ίδιου του ηπειρώτικου τοπίου.

Οι δεξιότεχνες του κλαρίνου Γρηγόρης Κασάλης (δεξιά) και Θωμάς Χαλιγιάννης / Clarinet virtuosos Gregoris Kapsalis (right) and Thomas Haliyiannis

Andrea Frazzetta/COURTESY OF DONA BOOKS

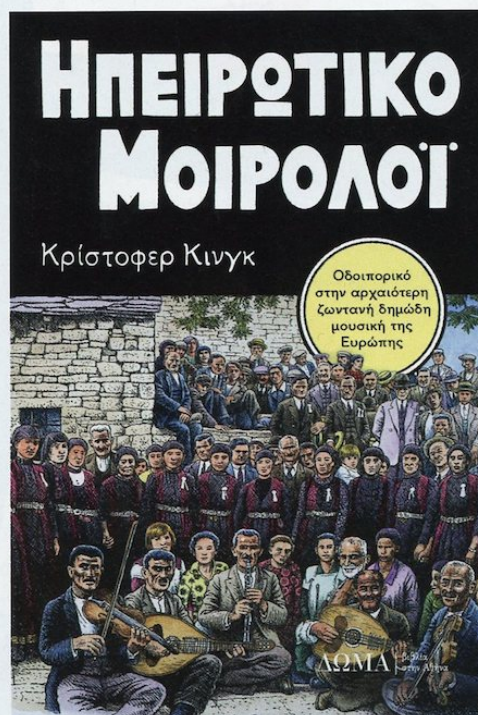
adapted the music to include instruments, using mainly the violin and clarinet, as well as the flute in the early years. The Epirot laments are a surviving fragment of the pre-Homeric past. It is the oldest surviving form of folk music throughout Europe.”

Asked to explain to Blue readers how they might attempt to enter the world of Epirot laments and possibly be affected as he was, King replied: “I only have one piece of advice; they’ll need to change their expectations as to what music can offer them. By understanding these laments, or at least the music, they’ll sense that it’s not associated with entertainment. It offers therapy, catharsis and tranquillity. And it can transform you.”

King’s first experience of hearing an Epirot lament, from playing a record made in America in 1926 by violinist Alexis Zoumbas, is telling. “When I heard it, it felt like my soul, my entire being, was detaching itself from my body. I wanted to cry, but couldn’t understand why. I didn’t have the ability to understand why this music was prompting

such seismic emotions,” King recalled. He feels awe for Zoumbas, who emigrated to the US at the end of the Balkans Wars (1912-13) and died poor after routinely sending back to the homeland his earnings from playing violin to Greek diaspora communities in America. Zoumbas was buried in a paupers’ cemetery in Detroit. In March, just before his permanent return to Greece, King plans to erect a plaque at Zoumbas’ grave with his name, dates of birth and death, the picture of a violin, and the words: “Shine on for as long as you live.”

As we were about to part, I wished King a pleasant journey back home to the US. He replied: “I’m heading back to my house, not my home. I feel that my homeland is here, in Greece. This could be why the laments on emigration are the ones that touch me the most. I also feel this way,” he said, smiling faintly. This sense of belonging may be discovered in his book, which is at once an emotional and an academic project; a travel and a music guide; and a fascinating account of the history of a musical form that has remained part of the region’s cultural landscape.

Info: Ηπειρώτικο Μοιρολόι, Οδοιπορικό στην αρχαιότερη ζωντανή δημώδη μουσική της Ευρώπης, Κρίστοφερ Κινγκ, εκδ. Δώμα / Christopher C. King’s “Lament from Epirus: An Odyssey into Europe’s Oldest Surviving Folk Music” is published by W. W. Norton.

